

Tóbiás Krisztián

OTTLIK-ÁTIRAT

(búcsú EP-től)

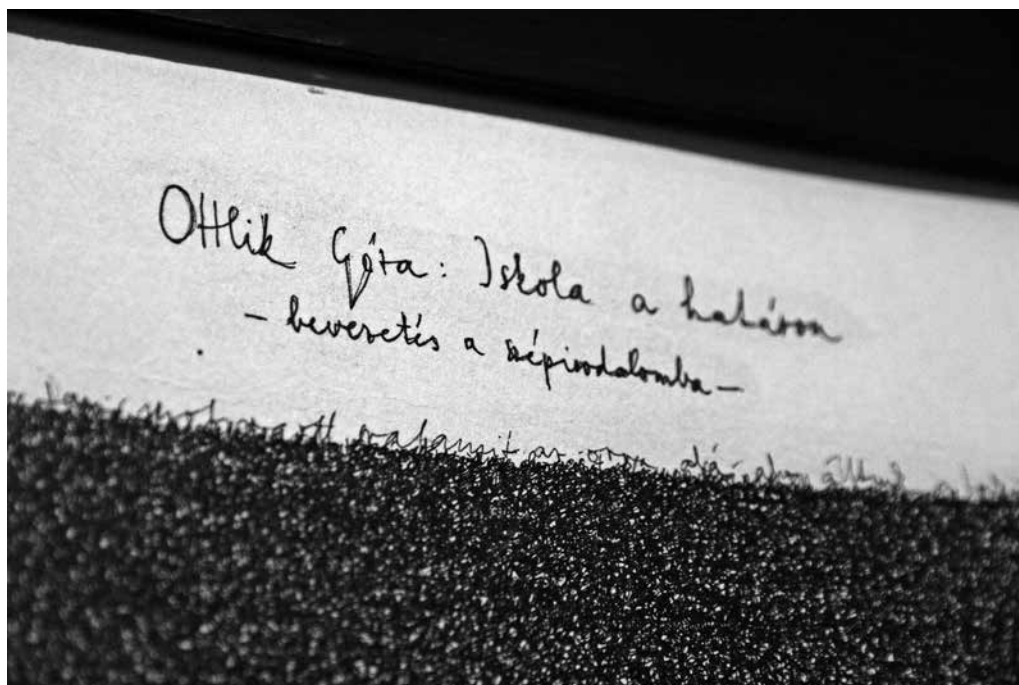
A fény a szem receptoraiban idegi jellé alakul, és előbb-utóbb ezekből az információkból emlékeink, tapasztalataink alapján agyunk dekódolja a látottakat. Aztán meg rakódnak le az agyunkban mindenfélék. Secko jedno. Mint a szivacs, minden ott van valahol... talán a szürkeállományban (a sejtek között – sejtemlékezet), de időről időre minden, amit látunk, hallunk, érzünk, átértelmeződik, újraépül. Összefüggéseket keresünk, mert kell a kényelem. És akkor kényelmes a környezetünk, ha minden mindennel összefügg. A létezők közötti teret meg egy könnyed csuklómozdulattal kitöltjük önmagunkkal.

„A Rorschach tintafolt-teszt egy komplex pszichológiai, diagnosztikai mérőeszköz, egyike a XX. század legáltalánosabban használt projektív tesztjeinek. Célja, hogy a pszichológus feltérképezhesse a vizsgálati személy személyiségstruktúráját, más vizsgálatok kiegészítése érdekében.” (wikipédia) A művészet mint az önszemélyiségstruktúrafeltérképezés eszköze. Az esztétika azért tudott külön tudománnyá fejlődni, mert nincs rá kielégítő és egyértelmű válasz. Mindig van egy de vagy egy ha, és elméletek tucatjait halmozzuk fel a civilizáció éléskamrájában. Lakner László betűi festménnyé formálódnak, Esterházyé prózává. Betűk. Valahol a negatív végtelentől elindulnak a pozitív végtelenig, és csak ha a külön dimenzióban létező végteleneket egyesítjük (egymásra préseljük – flat view), válik láthatóvá, hogy basszus, ezek valahol mégiscsak metszik egymást.

Tegnapelőtt a Vaszary Galériában kiállított Ottlik-átirat kapcsán egy régi történet jutott eszembe. Középiskolai prózamondó verseny. Esterházy Péter: *Egy nő*. „Van egy nő. Gyűlöl. Szájszaga van...” Az irodalom-tanárnőm úgy felháborodott, hogy egész évben nem feleltetett. Néha beírt ezt-azt a naplóba, mert muszáj volt. Írva vagyon, hogy ez a rend. Ő mindent megtett, reménytelen eset. *Iskola a határon* – kivezetés a szépirodalomból.

Nos, nem Esterházy készülékében volt a baj. Van. Lesz. Ezeken az időhatározókon most már végképp nem lehet eligazodni. Ha x idő alatt a golyó y utat tesz meg, akkor z idő alatt... és mindegy hogy volt, van, lesz. Bármelyik időpillanatban elindítható a folyamat és mindig ugyanaz a képlet. A matematikában működő intim kis belső időmérő már-már esztétikai minőségként is kezelhető. Elegáns és biztonságos. Minden mindennel összefügg.

Tegnapelőtt még erről akartam írni. Mert miről a fenéről írjon az ember, ha nem magáról. Ha örül, annak örül, hogy más által neki is milyen jó lesz, ha gyászol, akkor annak, hogy a másik hiányára ő hogy fog reagálni. A „mi lesz velem” helyzetelemzés.

Fotó: Martinovics Tibor

Mindig az én kerül az origóba és a periféria csak onnan nyeri el értelmét. Egyáltalán nem biztos, hogy Faustnak a boldogság előbbre való volt, mint a saját lelki üdve. Goethének viszont igen, és a papír elbír minden perverziót. Gátlátalanul Mefisztó kezére játssza a doktort. A főhős sorsa eldöntetett. Mefisztó örül, Goethe kielégül, Faust meg kit érdekel. Most akkor valójában melyik szereplő a szerző alteregója? Mindentől megszabadulhatunk, kivéve önmagunktól. Belénk ragadunk. Aztán meg kinél hogy, ráragadunk a papírra, mint a legyek és zümmögünk... egy ideig.

De térjünk viasza az elejére. Mert miről a fenéről írjon az ember, ha nem magáról. Max egyes szám harmadik személyben, és most legyen Leibniz a főhős neve. Explication de l'Arithmétique Binaire. Kettes számrendszer. Vagy van, vagy nincs. És a vanhoz vagy a nincshez való viszonyunkat simogatjuk mondatról mondatra. Esterházy nincs. Vagy van. No mindegy, ezt ne erőltessük. „Beszéljünk inkább a könyvről.” Vagyis hogy az Ottlik-átírátról.

Most takarjuk ki a címet. Az olvashatóbb első sor („Az elbeszélés nehézségei Szeredy az uszodában 1957-ben Szeredy Dani motyogott valamit az orra alá, ahogy álltunk a Lukács fürdő tetőteraszán, a kőpárkánynak támaszkodva, s néztük a sok napozó civilt. Mindig nagyon hal-”) után egy összefüggő fekete textúra folyik (mit folyik, ömlik) végig a lapon. Nehéz eldönteni, hogy mihez kezdjünk vele. Vagy rábízunk magunkat az agyunk fentebb említett dekódolására, vagy elkezdünk háttér-információt gyűjteni a látottakról, vagy nézünk, mint Noé a harmadik zsiráfra.

1. Dekódol

Nekem jelent valamit, neked is valami mást és neki megint mást. Ld. Rorschach. Ha valamit kihámozol belőle, vagy a kép kihámoz belőled, a szürkéből előkotor valamit, akkor máris megérte.

2. Háttérinfók

Esterházy 250 óra alatt másolta le az *Iskola a határont* egyetlen lapra. Kb. 400 oldalnyi szöveg egy lapon. 250 órányi munka + ötlet + a szerző társadalmilag meghatározott névleges értéke. Végül is az időn kívül csak szubjektív változókkal operálhatunk. Mármint, ha elfogadjuk, hogy az idő nem szubjektív (de az).

3. Zsiráf

Ez mi?

Nem is olyan egyszerű ez a műélvezés. Még bonyolultabb, ha alany és állítmány (tárgy) is jelen időben van. Magyarul: kortárs. Vigyázz, még mozog. Sőt, beszél, ír, fest, rajzol, akkor is, ha az neked nem tetszik. Általában nem tetszik a kortárs. Bartókot a saját zenészei akarták meglincselni már az akadémián. Egyedül Csáth merte leírni, hogy ebből a fiatalemberből még lehet valaki. Csáthot is meg akarták lincselni. Többször is.

Mert mi értelme van megmászni a Csomolungmát? Megmáasztuk, körülnézünk, szép a kilátás a felhők tetejére és ennyi. A nagyon, de nagyon racionális fejünkkel gondoljunk csak bele, van ennek valami értelme nagyon racionálisan? Megmáasztuk, ezt is lehet, oké, de azért még nem fogunk odajárni piknikezni, és nem értékelődik fel emiatt az emberi faj. Ez utóbbi már csak azért sem, mert magunkon kívül senki és semmi nem akar itt értékelni. Csak létezni akar. Úgy egyszerűen. Amíg lehet. Aztán meg kalap, kabát, örültem a lehetőségnek.

Esterházy Ottlik-átirata. Hullámozó folyószöveg. 57x77 centiméteres térmetszet, amelyben a sorok lassan belevesznek önmagukba, és végül a pálcikasejtek a pupilla mélyén már nem is a fényt, inkább a fény növekvő hiányát igyekeznek kényelmes összefüggéseket keresve dekódolni. Dekódolni, amíg még van mit, mert lassan eljutunk odáig (a lap aljáig), ahol már a papír és a ceruza (toll, ld. író tolláról) is megszűnik és rájövünk, a csupasz fal a tér, amelyből kimetszhető ez az 57x77 cm. Mint Brook üres tere, amelyben a szék, az asztal, esetünkben a folyószöveg felismerhetetlenségig egymásra tapadt rétegei a semmiből teret varázsolnak és a katarzis nem a színpadon, hanem az újraértelmeződő origó-periféria viszonyban teljesedik ki.

Az origó esetünkben már merev, statikus pont. Változni nem fog, csak újra és újra átértelmeződni. A papíron hullámozó sormintákká vadult mondatok várják, hogy dekódolja magának mindenki, ahogy tetszik.